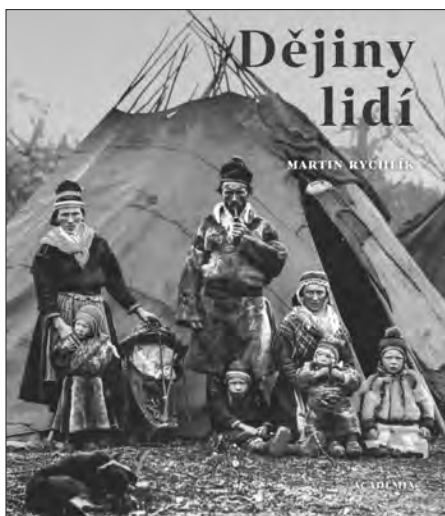

Dějiny lidí

Petr Šafařík

Rychlík, Martin: Dějiny lidí: pestrost lidstva v 73 kapitolách. Praha: Academia, 2022, 640 stran, ISBN 978-80-200-3198-3

Recenze představuje a hodnotí antropologickou publikaci, která přibližuje 73 kulturních univerzálií stanovených americkým kulturním antropologem Georgem P. Murdockem. Recenzent se soustředí na ty části knihy, které jsou obzvláště relevantní pro zájemce o sociální politiku, tedy na eseje věnované bydlení, dělbě práce, populační politice a rodině. Recenze hodnocenou knihu chválí jako velmi zdařilou populárně-naučnou práci. Nachází jen nepatrné nedostatky či sporná autorská a redakční řešení.

Obsáhlá kniha etnologa, antropologa a vědeckého novináře Martina Rychlíka *Dějiny lidí* přibližuje 73 kulturních univerzálií, které navrhl americký kulturní antropolog George Peter Murdock v roce 1945. Murdock se snažil zachytit to, co sdílejí všechna lidská společenství: ve variacích, ale – slovy z úvodu M. Rychlíka – „v univerzální stejnosti životů, jak je prožívají lidé z celého světa“ (s. 17).

Martin Rychlík zvolil takový přístup, že ke každé ze 73 kulturních univerzálií napsal 7–10stránkový populárně-naučný „minieseje“, bohatě doprovozený většinou barevnými fotografiemi a reprodukcemi (v každé kapitole je takových obrázků kolem patnácti).

Věnujme se nejdříve úvodu práce. Autor vstup do tématu hravě spojil se svým zjištěním, které se netýkalo žádného domorodého společenství, ale vědecké komunity: M. Rychlík shledal, že v odborné literatuře je slavný Murdockův seznam kulturních univerzálií tradován s podivnými odchylkami: počet jejich položek variuje mezi 66 po 75. Martin Rychlík prý našel příčinu: v knize významného sociobiologa Edwarda O. Wilsona *O lidské přirozenosti* (české vydání je z roku 1993) došlo ke třem kuriózním chybám (písařské, sa-

zečské a redakční lapy), které se pak dalším tradováním dále šířily i množily (některé přidalo první české vydání zmíněné Wilsonovy knihy). Martin Rychlík tak ve svém úvodu velmi lapidárně, s nadsázkou vyjadřuje také to, jak relativní jsou obdobné taxonomie.

Pro zájemce o sociální politiku jsou v Rychlíkově publikaci obzvláště relevantní minieseje věnované bydlení, dělbě práce, populační politice a rodině. Rovněž v nich autor postupuje tak, že spojuje etnologické, antropologické a kulturněhistorické poznatky: hojně cituje z odborné literatury (často i té starší) a z pestré škály pramenů: z cestopisů, kronik, deníků i z uměleckých děl (jakkoliv tato v řadě kultur vznikala v rámci náboženských či léčebných úkonů a nebyla jako umění členy oněch společenství vnímána).

Většina výše zmíněných kapitol přináší poměrně úzké zpracování daných témat. Část o populační politice věnuje proporcčně značný prostor dvěma světovým válkám a specificky holocaustu. Cenná je například připomenutím představ o eugenice ze začátku 20. století, jakkoliv by mohla jasněji oddělit rozšířené dobové přístupy a teze od pozdější nacistické rasové eugeniky. Škoda, že pisatel nepojednal více o pesimistické teorii a vlivu ekonoma Thomase R. Malthuse ohledně populačního růstu (s. 321). Najde-li tamtéž čtenář citaci z knihy českého sociologa a zastávce sociální eugeniky Břetislava Foustky (1862–1947), nabízí se otázka, jestli Martin Rychlík místy až příliš nemyslel na domácí publikum, respektive zda někdy neupřednostnil silný citát před adekvátnějším rozlišováním vlivu různých osobností / institucí / myšlenkových škol / diskursů.

V kapitole věnované bydlení se čtenáři dostane popisů o stavbě iglů či kónických stanů obyvatel Sibíře. Ovšem autor jako by se přesměru držel svého názvu dané části „Z vigvamů do vil i paláců“ a téměř opomenul znepokojivý opačný jev: bezdomovectví. To je jen letmo připomenuto fotografií z Kalkaty a krátkým popisem

k tomu (s. 34). Obdobně neorganicky se snímek bezdomovce, tentokrát japonského, objevuje v pasáži o tzv. postmaritální rezidenci, tedy pravidlech určujících, kde budou bydlet novomanželé. Zřejmě k tomu antropologa svedl jeho občasný sklon vyjadřovat se až příliš „novinářsky efektně“; zde s pojmem nomád (s. 391).

Také jiná podtémata obzvláště zajímavá i pro vývoj Západu jsou jen připomenuta a glosována fotografií a jejím popisem, jako například motiv dětské práce v pasáži pojednávající o vymezení věkových stupňů (s. 504).

Rovněž kapitola o dělbě práce patří, žel, k těm kratším, respektive k těm, kde se autor nemůže opřít o vlastní empirický výzkum (mj. napsal zajímavé monografie *Dějiny tetování /2014/* a *Dějiny vlasů /2018/*) a zřejmě ani o hlubší osobní zájem. Martin Rychlík tak s oporou v amerického antropologa Melvilla J. Herskovitse připomíná nutnost odlišovat dělbu práce od specializace práce, ale pak planě, jen zcela letmo píše o tom, že dělbu práce mezi ženami a muži či „vykořisťovanými“ a mocnými“ se zaobírali „četní učenci, často (neo)marxisticky orientovaní“ nebo „věnující se oboru gender studies“ (s. 54–55) – místo aby hutně přiblížil, co cenného daní vědci tedy vyzkoumali (jak to M. Rychlík činí u řady jiných badatelů). V těchto zdánlivých drobnostech si publikace určitě nese znaky svého zrodu – Rychlíkova seriálu pro sobotní přílohu *Lidových novin Orientace*. Pokládám však za slabinu, že i do ambiciózního textu renomovaného nakladatelství pronikl ten problematický rys českého mainstreamového diskursu, že levicová či feministická orientace nějakého subjektu (vědce, novin atp.) je zmiňována i v letmých zmínkách jako příznakový atribut (často opravdu formou přívlastku), zatímco u mnoha osob a institucí pravicové či konzervativní orientace to titíž autoři neuvádějí, přestože se u onoho druhého světónázorového tábora někdy jedná o ideologickou vyhraněnost či přímo politické kompromitace

velmi silné (M. Rychlík se bezpříznakově vztahuje například k rumunskému religio-
nisti a filozofu Mirceovi Eliademu).

Kulturní antropolog Martin Soukup v předmluvě hodnoceného svazku uvádí, že Rychlíkova kniha „nemá ve světové antropologické literatuře srovnání“ (s. 13). Některé novinářské recenze zmínily možné překlady do cizích jazyků. Bude zajímavé, jestli kupříkladu případné anglické vydání Rychlíkova textu zachová ono selektivní „politické značkování přívlastky“, tedy značně provinční rys českého – hlavně masmediálního – hlavního proudu.

Hodnocená publikace určitě upoutá rovněž svou obrazovou výpravou. Ta je až opulentní. Vzhledem k obrovské tematické šíři probíhal při autorské i redakční práci určitě velký zápas o prostor a priority. Občas jsou zmiňovány nějaké artefakty, jejichž zobrazení citelně chybí. Místo toho je mezi stovkami fotografií získaných z otevřených internetových zdrojů řada jen volně ilustračních; některé jsou vyloučeně postradatelné.

Jazyková odlehčenost spojená, jak uvedeno, s popularizačním laděním knihy i její-

mi novinovými začátky, je místy značná, a to zejména ve větších nadpisech jednotlivých kapitol, kdy větší nadpis dominuje nad menším (číslovaným) vyjadřujícím zmíněnou 73člennou taxonomii kulturních univerzálií od George P. Murdocka. Nadpisy jako „Ne kupte to. A plaťte 'lístečky'“ u kapitoly „Obchod a směna“ nebo „Zač vděčíme babkám pupkořezným“ u „Porodnictví“ jsou co do jazykového vkusu hraniční.

Chvályhodné je poskytnutí tří typů rejstříků i to, že navzdory populárně-naučenému ladění kniha používá odkazový aparát. Žel, ten je dvoustupňový: kombinuje odkazování vysvětlivkami (zdroje jsou společně uvedeny v seznamu na konci) a závorkové odkazování: z textu se však nejdříve dostanete jen k „závorkovým odkazům“ (příjmení autora, rok vydání zdroje a číslo strany) a až pak – v dalším seznamu – k bibliografickým údajům.

I v něčem jiném mohla být redakce k publiku vstřícnější: vykřičník před jiným pojmenováním kmene Sanů (Křováků) „!Kungové“ bude asi nejen čtenář – při chybějícím vysvětlení – pokládat za zapomenutou autorskou či redakční značku

(jedná se ale o symbol pro rozlišovací zvuk jazyka Sanů, jakési mlasknutí).

Nicméně celkově je kniha Martina Rychlíka originální, v mnohém obdivuhodným počinem: spojuje některé znaky kompendia se čtivostí krátkých esejů, které mohou – asi hlavně mladé lidi – nadchnout pro příslušné vědní obory i obecněji pro zájem o vzdálené kultury.

Potenciál knihy je značný také s ohledem na globalizaci a nové migrační vlny, kdy se spolu těsně stýkají i příslušníci dříve velmi vzdálených etnik. Jakkoliv jsem se výše pozastavil nad tím, zda Rychlíkův zájem připomínat (polo)zapomenuté české badatele místy nezmenšuje prostor pro zachycení výrazně vlivnějších osobností a konceptů, rovněž tato svérázná „česká linka“ jeho výkladu jistě zaujme řadu čtenářů.

PhDr. Petr Šafařík

(petr.safarik@rilsa.cz) je šéfredaktorem časopisu *Fórum sociální politiky*, vydávaného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v. v. i. (Research Institute for Labour and Social Affairs), *Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7, Česká republika.*

Informační servis čtenářům

Zpráva o konferenci Sociální politika 2022

Vladimír Barák

Zpráva představuje mezinárodní konferenci Sociální politika 2022, kterou uspořádala v Praze 3. listopadu 2022 Katedra hospodářské a sociální politiky Národohospodářské fakulty VŠE. Akce se konala již počtvrté. Tentokrát nesla podtitul Dopady inflace do sociální oblasti.

„V minulém roce jsem konferenci zahajoval slovy, že rok s koronavirem naplno ukázal, jak je problematika nastavení sociálních politik na úrovni jednotlivých států důležitá. Hned další rok nás ale přesvědčil, že dopady pandemie nejsou tím jediným, čeho se v sociální oblasti musíme v krátkodobé i střednědobé perspektivě obávat. Čelíme rekordní inflaci. Čelíme nejistotě související s vleklým ozbrojeným konfliktem na Ukrajině. Jsme svědky toho, kdy se z důvodu zvyšujících se cen za energii, potraviny i léky čím dál více lidí obrací na stát a očekává pomoc. To vše za situace, kdy se stát solidárně rozhodl pomáhat rovněž statisícům uprchlíků ze země zasažené konfliktem. Je tedy zřejmé, že témat k diskusi je celá řada,“ zahájil konferenci prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc., profesor sociální politiky na NF VŠE v Praze, který je předsedou vědeckého vy-

boru a odborným garantem konference. Podle profesora Krebse se během krize projevila stabilita jednotlivých systémů, význam propojení dávek a podpůrných programů. „Politická reprezentace však přicházela rovněž s novými dávkami a opatřeními. Ty se ne vždy setkaly s pochopením veřejnosti. Vláda čelila kritice, že nepomáhá dost, nepomáhá včas a celkově se jeví jako vzdálena problémům běžných lidí. Velmi si v této souvislosti cením toho, že aktivními účastníky konference jsou nejen odborníci z vysokých škol či praxe, ale že tu máme i vysoce postavené politiky či úředníky, kteří mi již před zahájením říkali, že se těší na zpětnou vazbu a diskusi,“ uvedl profesor Krebs. Účastníky následně krátce přivítali rektor Vysoké školy ekonomické v Praze doc. Ing. Petr Dvořák, Ph.D., a děkan organizující fakulty, doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.

Záštitu nad letošním ročníkem konference poskytl místopředseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Ing. Jan Skopeček, Ph.D., který byl rovněž jedním ze tří hlavních řečníků konference. Prezentoval zde svůj příspěvek Sociální politika v době inflace. „Výzvami pro sociální politiku jsou zkrocení inflace, zajištění elementárního sociálního smíru a zvládnutí fenoménu stárnoucí společnosti. Musíme se zaměřit na penzijní systém, zdravotní systém a sociální služby,“ shrnul Skopeček svůj příspěvek.

Druhým keynote speakerem byl RNDr. PhDr. Zdeněk Hostomský, CSc. Tento mezinárodně uznávaný biochemik pronesl příspěvek nazvaný Covidová krize a její důsledky. „V řadě případů jsme se na virus jen vymlouvali a většinu problémů jsme si jako společnost způsobili sami. Politici se nechali unést mocí